

*Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Wydział Nauk Społecznych
**Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Wydział Nauk Ekonomicznych

KINGA LISOWSKA*
ORCID: 0000-0002-8404-4363
kinga.lisowska@uwm.edu.pl

MAJKA ŁOJKO**
ORCID: 0000-0003-4801-8069
majka.lojko@uwm.edu.pl

Uwarunkowania dostępu polskich emigrantów we Włoszech do świadczeń emerytalnych

Conditions of Access of Polish Emigrants in Italy to Pension Benefits

PROPOZYCJA CYTOWANIA: Lisowska, K., Łojko, M. (2025). Uwarunkowania dostępu polskich emigrantów we Włoszech do świadczeń emerytalnych. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio J, Paedagogia-Psychologia*, 38(3), 79–89. DOI: 10.17951/j.2025.38.3.79-89.

ABSTRAKT

Polacy, którzy podjęli zatrudnienie we Włoszech, po spełnieniu określonych warunków dotyczących okresu składkowego oraz wieku emerytalnego nabywają prawo do otrzymania świadczeń emerytalnych zgodnie z włoskim systemem zabezpieczeń społecznych. Celem artykułu jest przedstawienie uregulowań dotyczących wypłaty emerytur dla polskich emigrantów pracujących we Włoszech. Ponadto w artykule przedstawiono wyzwania związane z transferem emerytur do Polski, możliwe sposoby usprawnienia procedur administracyjnych z uwzględnieniem przepisów unijnych oraz regulacji w Polsce i we Włoszech. W artykule poruszono kwestie związane z działaniami Istituto Nazionale della Previdenza Sociale w perspektywie świadczeń emerytalnych polskich emigrantów oraz opisano polskie instytucje i organizacje współuczestniczące w procesie realizacji świadczeń emerytalnych dla emigrantów we Włoszech. Przeprowadzona analiza wskazuje, że uzyskanie prawa do świadczenia emerytalnego podlega skomplikowanej procedurze wymagającej spełnienia wielu formalności administracyjnych oraz przestrzegania szczegółowych przepisów prawa międzynarodowego. Współpraca instytucji ubezpieczeń społecznych Polski i Włoch w zakresie przyznawania polskim obywatelom włoskich emerytur wymaga lepszej koordynacji, wdrażania rozwiązań cyfrowych i poprawy dostępu do informacji, co skróci czas rozpatrywania wniosków i zwiększy

bezpieczeństwo socjalne. Ważne jest także promowanie edukacji migracyjnej, by ułatwić emigrantom formalne i finansowe przygotowanie do procedury emerytalnej.

Słowa kluczowe: emigracja; emerytura; INPS; system zabezpieczeń społecznych; Włochy

WPROWADZENIE

Włochy należą do popularniejszych kierunków emigracji zarobkowej dla Polaków, zwłaszcza w kontekście pracy sezonowej oraz zatrudnienia w takich sektorach jak budownictwo, gastronomia, rolnictwo czy usługi. Powody emigracji pozostają niezmiennie. Włochy oferują wyższe wynagrodzenia w porównaniu do Polski, co przyciąga wielu pracowników. Emigranci mogą korzystać z systemu opieki zdrowotnej oraz innych usług publicznych. Jednym z istotnych aspektów migracji jest też kwestia zabezpieczenia społecznego, w tym dostępu do świadczeń emerytalnych. Migracje zarobkowe do Włoch nasiliły się po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku, w tym czasie wielu polskich obywateli skorzystało z możliwości podjęcia legalnego zatrudnienia na terenie Włoch, co z perspektywy czasu rodzi pytania dotyczące ich przyszłych świadczeń emerytalnych. Kluczowe znaczenie mają tutaj regulacje unijne dotyczące koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego oraz bilateralne umowy między Polską a Włochami.

W artykule zanalizowano uwarunkowania systemu emerytalnego we Włoszech oraz zasady nabywania i transferu świadczeń emerytalnych przez polskich emigrantów, uwzględniając regulacje unijne oraz krajowe przepisy obu państw. Ponadto omówiono wyzwania administracyjne, które mogą stanowić przeszkodę w realizacji praw emerytalnych, oraz możliwe sposoby usprawnienia procesu składania wniosków i wypłaty świadczeń.

SYSTEM EMERYTALNY WE WŁOSZECH – UJĘCIE TEORETYCZNE

Włoski system emerytalny jest jednym z najbardziej rozbudowanych w Europie, zarówno pod względem struktury, jak i kosztów. Opiera się na modelu zdefiniowanej składki (*National Defined Contribution* – NDC), w którym wysokość świadczeń zależy od zgromadzonych składek pracowników i pracodawców oraz wskaźników ekonomicznych. W ciągu ostatnich lat system emerytalny tego kraju przeszedł znaczne przeobrażenia, których celem jest zarówno ograniczenie rosnących kosztów systemu, jak i dostosowanie go do zmieniającej się struktury społeczeństwa (OECD, 2021). Najważniejsze zmiany dotyczyły podwyższenia wieku emerytalnego, wprowadzenia nowych zasad naliczania świadczeń oraz zachęty do dodatkowego oszczędzania na emeryturę (Ministerstwo Gospodarki i Finansów Włoch, 2022). Wielofilarowość systemu emerytalnego jest zdeterminowana m in. niekorzystną sytuacją demograficzną Włoch związaną z niskim przyrostem

naturalnym oraz obserwowalnym starzeniem się społeczeństwa, w konsekwencji czego narasta problem zastępowalności pokoleń (Plak, 2014).

Prawo emerytalne jest regulowane w różnych ustawach. Jedną z najważniejszych zmian tego prawa była tzw. reforma Dini z 1995 roku, której celem było zapewnienie długoterminowej stabilności finansowej systemu oraz dostosowanie go do zmieniających się warunków demograficznych i gospodarczych (Potera, 2008).

Aktualnie wiek emerytalny to 67 lat (z określonymi wyjątkami), a okres składkowy wynosi co najmniej 20 lat. Włoski system składa się z obowiązkowego filaru publicznego, dodatkowego programu emerytalnego oraz indywidualnego programu oszczędnościowego. Filar publiczny stanowi podstawę włoskiego systemu emerytalnego, który obejmuje wszystkich pracowników najemnych, a także osoby prowadzące działalność na własny rachunek oraz urzędników publicznych. Jest finansowany z obowiązkowych składek na ubezpieczenie społeczne według zasady repartycyjnej (*pay-as-you-go*). Wysokość przyszłej emerytury zależy od sumy wpłaconych składek oraz wysokości zarobków (European Commission, 2021). Podstawowe świadczenia są wypłacane przez Narodowy Instytut Ubezpieczeń Społecznych (INPS, 2023).

Z kolei dodatkowe programy emerytalne (II i III filar) obejmują zarówno zamknięte, jak i otwarte fundusze emerytalne, które są często tworzone na poziomie branż lub przedsiębiorstw. Uczestnictwo w nich jest dobrowolne i ma na celu uzupełnienie świadczeń z systemu publicznego. III filar ubezpieczeń stanowią indywidualne plany oszczędnościowe, które są skierowane do osób chcących samodzielnie oszczędzać na emeryturę poprzez różne instrumenty finansowe, takie jak indywidualne konta emerytalne czy polisy ubezpieczeniowe.

Należy podkreślić, że różnica między drugim a trzecim filarem nie zależy od typu funduszu emerytalnego, ale od tego, czy ma się do czynienia z przynależnością zbiorową, czy indywidualną (Borowczyk, 2014). Włoski rząd stara się promować ten segment poprzez ulgi podatkowe i inne zachęty, jednak nadal stosunkowo niewielki odsetek społeczeństwa decyduje się na samodzielne oszczędzanie na przyszłą emeryturę (OECD, 2023). Wynika to z ograniczonych możliwości finansowych i zaufania do tradycyjnego państwowego systemu emerytalnego (European Central Bank, 2022).

ANALIZA KONTEKSTÓW SPOŁECZNYCH DOSTĘPU POLAKÓW DO WŁOSKICH ŚWIADCZEŃ EMERYTALNYCH

Obywatele Polski, którzy pracowali we Włoszech, mogą ubiegać się o emeryturę zgodnie z włoskim systemem zabezpieczenia społecznego oraz unijnymi aktami prawnymi w tym zakresie: rozporządzeniem WE nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, które umożliwia sumowanie okresów składkowych z różnych krajów członkowskich, oraz rozporządzeniem

WE nr 987/2009, które jako rozporządzenie wykonawcze reguluje szczegółowe zasady stosowania koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, 2022). Ponadto kwestie podatkowe związane z wypłatą emerytur reguluje umowa o unikaniu podwójnego opodatkowania między Polską a Włochami (Umowa między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Republiki Włoskiej w sprawie unikania podwójnego opodatkowania w zakresie podatków od dochodu i zapobiegania uchylaniu się od opodatkowania z dnia 21 czerwca 1985 r.).

Powyższe akty prawne gwarantują osobom pracującym w więcej niż jednym państwie członkowskim UE uprawnienia do otrzymania świadczeń emerytalnych. Kluczowe zasady obejmują m.in. sumowanie okresów ubezpieczenia, co oznacza, że okresy składkowe przepracowane w Polsce i we Włoszech są łączone przy ustalaniu prawa do emerytury, oraz proporcjonalność świadczeń, z której wynika, że każde państwo wypłaca emeryturę proporcjonalnie do okresu ubezpieczenia na jego terytorium (Your Europe, b.d.).

Aby to osiągnąć, trzeba spełnić określone wymagania prawne i administracyjne, w tym udokumentować przepracowane okresy składkowe oraz wykazać osiągnięcie minimalnego wieku emerytalnego. Istotną rolę odgrywa mechanizm sumowania okresów ubezpieczeniowych, umożliwiający uwzględnienie lat przepracowanych w różnych państwach członkowskich UE. Przy obliczaniu wysokości emerytury włoska instytucja emerytalna bierze pod uwagę rzeczywistą wysokość składek zgromadzonych na koncie ubezpieczeniowym w INPS; sumaryczny staż pracy w krajach UE, uwzględniający okresy składkowe i nieskładkowe; podstawę wymiaru świadczenia, obliczaną na podstawie średniej zarobków w okresie składkowym; wpływ inflacji i waloryzacji świadczeń oraz ewentualne dodatki socjalne, a także ulgi podatkowe, które mogą zwiększyć końcową wysokość emerytury (Europejski Portal Mobilności Zawodowej, 2022).

Zarówno Polska, jak i Włochy stosują mechanizmy umożliwiające sumowanie okresów składkowych z tytułu zatrudnienia w obu krajach, dzięki czemu gwarantowana jest ciągłość uprawnień do emerytury, co zapobiega utracie świadczeń przez osoby, które pracowały w więcej niż jednym kraju członkowskim UE [Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004...].

Obywatele polscy ubiegający się o emeryturę we Włoszech powinni złożyć wnioski w lokalnym oddziale INPS lub w instytucji emerytalnej kraju zamieszkania. Istnieje też możliwość złożenia wniosku w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych (ZUS), który przekazuje dokumentację do włoskiego Narodowego Instytutu Ubezpieczeń Społecznych (INPS) (ZUS, 2023).

Polscy migranci starający się o przyznanie włoskiej emerytury napotyka ją na różnorodne trudności, które są związane z długim czasem rozpatrywania wniosków, co prowadzi do opóźnień w wypłacie należnych im świadczeń, rozbieżności w interpretacji przepisów między ZUS a INPS wynikających z różnic

w podejściu do obliczania okresów składkowych i kwalifikacji do świadczeń. Również zmiany w ustawodawstwie krajowym – w kontekście reform emerytalnych we Włoszech i Polsce – mogą prowadzić do niejednoznaczności w stosowaniu przepisów i nabyciu prawa do emerytury. Proces kompletowania wielu dokumentów w różnych formatach, konieczność posługiwania się językiem włoskim w formalnościach administracyjnych oraz różnice w poziomie cyfryzacji administracji między Polską a Włochami dodatkowo wydłużają proces weryfikacji wniosku o wypłatę emerytury. Wymienione problemy wskazują na dalszą potrzebę lepszej, transparentnej współpracy międzynarodowej oraz harmonizacji procedur w ramach unijnych regulacji dotyczących zabezpieczenia społecznego (Europejski Urząd ds. Koordynacji Zabezpieczenia Społecznego, 2023).

CHARAKTERYSTYKA EMPIRYCZNO-INSTYTUCJONALNA DZIAŁANIA ISTITUTO NAZIONALE DELLA PREVIDENZA SOCIALE W PERSPEKTYWIE ŚWIADCZEŃ EMERYTALNYCH EMIGRANTÓW

Istituto Nazionale della Previdenza Sociale (INPS) stanowi jedną z największych instytucji w Europie, tworzącą filar krajowego systemu opieki społecznej, odpowiedzialną za zabezpieczenia społeczne (INPS, 2023). Za działalność organizacji oraz realizację celów odpowiedzialny jest dyrektor generalny. Funkcje kontrolne należą do rady audytorskiej i sędziego Trybunału Obrachunkowego. Ostatnim poziomem na szczeblu regionalnym i prowincjonalnym są poszczególne komitety (INPS, 2012).

Od 2012 roku w myśl dekretu Save-Italy (INPS, 2012) jest odpowiedzialny za:

- a) ubezpieczenie:
 - osób prowadzących działalność gospodarczą;
 - jednostek zatrudnionych w sektorze publicznym i prywatnym na terenie Włoch;
 - emigrantów na stałe lub czasowo przebywających i pracujących we Włoszech (INPS, 2023);
- b) zapewnienie emerytur obywatelom Włoch oraz stałym i czasowym emigrantom z krajów Unii Europejskiej:
 - starczych i za wysługę lat;
 - z tytułu umów międzynarodowych za pracę wykonywaną za granicą;
 - socjalnych – łączących emeryturę z minimalnym świadczeniem, tzn. zasiłkiem z ubezpieczenia społecznego czy rentą inwalidzką;
- c) wypłacanie rent rodzinnych, inwalidzkich oraz zasiłków dla bezrobotnych, chorobowych i macierzyńskich;
- d) gwarancję funduszu redukcji etatów, tzn. odpraw oraz świadczeń, które przysługują osobom o niskich dochodach i rodzinom wielodzietnym (INPS, 2023).

Emerytury oraz pozostałe świadczenia ubezpieczeń społecznych są wypłacane w postaci podatków pochodzących w wysokości ok. 70% z obowiązkowych składek na ubezpieczenie (Intorcja, 2011).

Przynależność do INPS, będącej instytucją „pierwszego filaru emerytalnego”, w systemie włoskim jest obowiązkowa. Zatem od każdego pracownika, również emigranta czasowego lub stałego pochodzącego z Polski, wymagane jest odprowadzanie składek na rzecz „pierwszego filaru”. Przedstawiciele innych krajów ubezpieczeni w INPS zostali także objęci procesem stopniowego wydłużania do 2018 roku wieku emerytalnego dla kobiet zatrudnionych w sektorze prywatnym – z 60 do 65 lat, a następnie do 67 lat – oraz dostosowania średniej długości życia, po 2019 roku, co dwa lata w zakresie wypłaty emerytur (Dekret ustawodawczy Republiki Włoskiej z dnia 6 grudnia 2011 r., nr 201, art. 24).

W związku z tym świadczeniom emerytalnym w INPS podlegają legalni emigranci przede wszystkim pochodzący z krajów Unii Europejskiej (w tym Polski), ale także z Oceanii i Afryki, którzy po osiągnięciu 67 lat i wymaganego stażu pracy min. 20 lat w ramach „pierwszego filaru” nabywają praw emerytalnych. Obywatele UE mogą łączyć okres zatrudnienia we Włoszech z okresem pracy na terenie innych krajów UE. INPS przelicza wówczas wysokość naliczanych składek emerytalnych za czas pozostawania w stosunku pracy w Republice Włoskiej (Ambasciata d’Italia Varsavia, 2023).

Emerytura państwowa może zostać wypłacona również kobietom, które osiągnęły 60 lat i urodziły bądź przysposobiły jedno lub dwojkę dzieci, ale tylko w przypadku, gdy opłacone jest 35 lat składek. Umożliwia to program *Opzione Donna*. Jednocześnie do końca 2023 roku wszyscy pracownicy we Włoszech (w tym emigranci z Polski) mogli ubiegać się o świadczenie *Quota 103*, które umożliwia uzyskanie świadczeń emerytalnych po ukończeniu 62 lat i opłaceniu 41 lat składek (Grzegorzka, 2025).

Każdy emigrant (w tym również obywatel Polski), któremu przysługuje emerytura wypłacana przez INPS, a który w momencie wnioskowania o świadczenie nie przebywa na stałe na terenie Włoch, musi dokonać tzw. weryfikacji poświadczenia pozostawania przy życiu. Procedura ta jest realizowana od 2019 roku za pośrednictwem Citibanku w Wielkiej Brytanii – dostawcy usług w zakresie wypłaty emerytur zależnych od INPS poza obszarem Republiki Włoskiej (Rozporządzenie INPS nr 3884/2019).

Wprowadzenie tego programu weryfikacji spowodowało zawieszenie wielu świadczeń Polaków, którzy w wieku produkcyjnym przebywali i pracowali na terenie Włoch. INPS zaświadcza, że dokonał wysłania odpowiednich formularzy niezbędnych do poświadczenia istnienia życia do wszystkich emerytów. Certyfikat ten miał zostać wypełniony i podpisany przez emigranta oraz potwierdzony przez świadka tzn. przedstawiciela urzędu konsularnego lub upoważnionego do tego organu lokalnego (Dyrektor generalny – G. DiMichele, 2020).

Ostatecznie INPS wprowadził coroczną weryfikację poświadczenia pozostawania przy życiu za pośrednictwem ambasady włoskiej w Warszawie i formularzy udostępnionych przez Citibank dla wszystkich emigrantów, w tym również z Polski, pobierających lub starających się o świadczenie emerytalne. Emigranci polscy są zobowiązani do przechodzenia procedury „weryfikacji poświadczenia pozostawania przy życiu”, poszczególne oddziały INPS nie dokonują bowiem potwierdzenia ich statusu w systemie Citibanku, co w konsekwencji prowadzi do wstrzymania wypłaty należnych świadczeń (ITAL-UIL POLONIA, b.d.).

POLSKIE INSTYTUCJE I ORGANIZACJE WSPÓŁCZESTNICZĄCE W PROCESIE REALIZACJI ŚWIADCZEŃ EMERYTALNYCH DLA EMIGRANTÓW WE WŁOSZECH – W ŚWIETLE DANYCH ZASTANYCH

Główną instytucję wspierającą polskich emigrantów w uzyskiwaniu świadczeń emerytalnych z terenu Republiki Włoskiej stanowi ZUS. Petenci podstawowe informacje mogą otrzymać w każdym oddziale Zakładu, w Departamencie Świadczeń Międzynarodowych i Wsparcia Rodzin Centrali ZUS w Warszawie, w Centrum Kontakt Klientów ZUS, a także poprzez Platformę Usług Elektronicznych ZUS i przez skrzynkę elektroniczną. Instytucja wprowadziła również podział na placówki wyznaczone do obsługi spraw emerytalno-rentowych na podstawie przepisów unijnych dla poszczególnych krajów. W przypadku świadczeń z terenu Włoch wnioskodawca powinien kontaktować się z Oddziałem ZUS w Bydgoszczy – Wydziałem Realizacji Umów Międzynarodowych (ZUS, 2024).

W praktyce każdy starający się o świadczenie emerytalne z tytułu osiągnięcia 67 lat za okres pracy w Republice Włoskiej ma możliwość złożenia wymaganych dokumentów emerytalnych za pośrednictwem Oddziału ZUS w Bydgoszczy. Komórka ta sprawdza kompletność dokumentacji i pośredniczy w kontaktach pomiędzy INPS i petentem. Informuje np. o powinności uzupełnienia wniosku emerytalnego (którą wskazał INPS), założenia konta walutowego na potrzeby wypłaty świadczenia, ale także przesyła pisma urzędowe i prośby wnioskodawcy o wyjaśnienie statusu postępowania (ZUS, 2024).

Jednocześnie emigranci polscy mogą uzyskać wsparcie od Biura Konsularnego Ambasady Włoskiej w Polsce, które na swojej stronie internetowej podaje szczegółowe informacje odnoszące się do procedury uzyskania świadczeń emerytalnych wypłacanych przez INPS. Ambasada pośredniczy w „weryfikacji poświadczenia pozostawania przy życiu” poprzez identyfikację emeryta i potwierdzanie formularza składanego do Citibanku w Wielkiej Brytanii. Odbywa się to w trakcie spotkania w siedzibie Ambasady lub (w wyjątkowych sytuacjach) za pośrednictwem systemu Skype (Ambasciata d’Italia Varsavia, 2023).

W Polsce funkcjonuje Stowarzyszenie ITAL-UIL POLONIA, będące jednym ze 152 biur zagranicznych PATRONATO ITAL-UIL, którego działanie ukierunkowane jest na pomoc w komunikacji między obywatelami Włoch i innych krajów. Do jego podstawowych zadań należy rozwiązywanie problemów emigrantów polskich związanych z przejściem na emeryturę.

W swoich działaniach zajmuje się wsparciem jednostki:

- w całościowej procedurze o uzyskanie świadczenia;
- w sytuacjach trudnych, kiedy to emigrantowi mimo dostarczenia wszelkich dokumentów nie przyznano świadczenia lub jest ono blokowane, np. ze względu na uchybienia urzędników INPS lub/i wnioskodawcy.

Każdy emigrant za pośrednictwem oświadczenia upoważnia Stowarzyszenie do wglądu w jego sytuację emerytalną w INPS, podejmowania działań w celu ostatecznego przyznania emerytury i regularnego wypłacania świadczenia oraz kontaktu z Citibank w Wielkiej Brytanii (ITAL-UIL POLONIA, b.d.).

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

System emerytalny we Włoszech opiera się na modelu repartycyjnym NDC, podczas gdy w Polsce funkcjonuje system mieszany – repartycyjno-kapitałowy. Wiek emerytalny we Włoszech jest wyższy (67 lat) i jednakowy dla obu płci, w Polsce natomiast zróżnicowany (60 lat – kobiety, 65 lat – mężczyźni). Składki we Włoszech są wyższe i w większym stopniu pokrywane przez pracodawcę. Oba kraje umożliwiają transfer uprawnień w ramach UE, lecz włoskie procedury są bardziej złożone (European Commission, 2024).

Polacy, którzy pracowali we Włoszech, mają możliwość uzyskania prawa do emerytury z tego kraju, o ile spełnią określone prawne wymagania dotyczące wieku i okresów składkowych. Podczas ubiegania się o świadczenia emerytalne kluczowe znaczenie ma uwzględnienie odmienności systemów emerytalnych i podatkowych w Polsce i we Włoszech, które mają istotny wpływ na sposób naliczania i wysokość świadczeń.

Wzajemne wsparcie i zintegrowana współpraca instytucji zajmujących się ubezpieczeniami społecznymi w obu krajach w zakresie przyznawania emerytury włoskiej dla Polaków wymaga efektywnej koordynacji w aspekcie wdrażania nowych rozwiązań cyfrowych oraz poprawy dostępności informacji, co może przyczynić się do skrócenia czasu rozpatrywania wniosków emerytalnych oraz do zwiększenia świadomości i stabilności socjalnej Polaków przebywających we Włoszech. Dzięki wdrożeniu skuteczniejszych mechanizmów współpracy możliwe jest lepsze monitorowanie sytuacji emerytalnej Polaków we Włoszech, a zwiększona transparentność oraz uproszczenie procedur administracyjnych zmniejszą ryzyko błędów i opóźnień w wypłatach świadczeń emerytalnych. W perspektywie długoterminowej wprowadzone działania mogą przyczynić się

do poprawy jakości obsługi emerytalnej, wpłynąć na podniesienie standardów obsługi emerytalnej oraz wzmocnić poczucie stabilności socjalnej i perspektywy zapewnienia warunków życia powyżej minimum socjalnego wśród Polaków pracujących we Włoszech (Raport Komisji Europejskiej dotyczący koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego w Unii Europejskiej, 2022).

Ważnym wyzwaniem pozostaje również upowszechnianie programów edukacji migracyjnej, które mogłyby pomóc polskim emigrantom w skuteczniejszym przygotowaniu się do procedury ubiegania się o świadczenia emerytalne, zarówno w aspekcie formalnym, jak i finansowym. Realizacja kampanii informacyjnych, zapewnienie dostępu do doradztwa prawnego oraz organizowanie szkoleń dotyczących włoskiego systemu emerytalnego i jego powiązań z polskimi regulacjami mogłyby znacząco podnieść poziom wiedzy i efektywność procesu ubiegania się o uzyskiwanie należnych świadczeń (Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, 2023).

Należy podkreślić, że edukacja migracyjna odgrywa kluczową rolę w zwiększaniu świadomości Polaków pracujących we Włoszech na temat ich praw emerytalnych i zasad transgranicznego zabezpieczenia społecznego. Cyfryzacja procedur, dostęp do usług online i integracja systemów ZUS i INPS zdecydowanie usprawniają obsługę migrantów i zmniejszają ryzyko wykluczenia administracyjnego. Czynniki te stanowią podstawę budowy nowoczesnego, inkluzyjnego i przejrzystego systemu emerytalnego dla polskich emigrantów oraz pomagają w podejmowaniu świadomych wyborów dotyczących przyszłości zawodowej i emerytalnej.

Obecnie czas oczekiwania na emeryturę przez emigrantów polskich we Włoszech jest znacznie wydłużony. Pozytywne zakończenie procesu uzyskiwania świadczenia emerytalnego jest często możliwe dopiero po otrzymaniu prawnego wsparcia ze strony stowarzyszenia ITAL-UIL POLONIA. Barię w podstawowym kontakcie z pracownikami INPS jest nie tylko odległość i trudności w odnajdywaniu się osób starszych w świecie cyfrowym, ale także brak odpowiednio wykwalifikowanych pracowników zajmujących się sprawami emigrantów – pracowników, którzy posiadaliby wsparcie tłumacza z języka polskiego bądź też sami byłiby wyposażeni w takie umiejętności oraz charakteryzowałiby się wszechstronną znajomością prawa unijnego. Ważne jest także zwiększenie pomocy ze strony ZUS-u, który powinien uruchomić dodatkowe komórki i jednostki wspierające Polaków oraz przyspieszające proces uzyskiwania świadczeń emerytalnych z krajów UE, w tym Włoch.

BIBLIOGRAFIA

- Ambasciata d'Italia Varsavia (2023). *Emerytury*. <https://ambvarsavia.esteri.it/pl/servizi-consolari-e-visti/servizi-per-il-cittadino-italiano/pensioni-e-sicurezza-sociale/> [dostęp: 7.06.2025].
- Borowczyk, E. (2014). Reformy włoskiego systemu emerytalnego. *Ubezpieczenia Społeczne. Teoria i praktyka*, 6(123), 46–52.

- Decret ustawodawczy Republiki Włoskiej z dnia 6 grudnia 2011 r., nr 201, art. 24, dotyczący pilnych postanowień na rzecz wzrostu, równości i konsolidacji rachunków publicznych.
- Dyrektor generalny – G. DiMichele (2020). *Wiadomość nr 1418*. https://www.inps.it/content/inps-site/it/it/inps-comunica/atti/circolari-messaggi-e-normativa/dettaglio.circolari-e-messaggi.2020.03.messaggio-numero-1418-del-30-03-2020_11245.html [dostęp: 7.06.2025].
- Europejski Portal Mobilności Zawodowej (2022). *Obliczanie wysokości emerytury*. <https://ec.europa.eu/eures/public/pl/homepage> [dostęp: 9.06.2025].
- Europejski Urząd ds. Koordynacji Zabezpieczenia Społecznego (2023). *Wyzwania związane z międzynarodowymi świadczeniami emerytalnymi*. Bruksela: Komisja Europejska.
- European Commission (2021). *The 2021 Ageing Report: Economic and Budgetary Projections for the EU Member States (2019–2070)*. Bruksela: Komisja Europejska.
- European Central Bank (2022). *Household Finance and Consumption Survey*. Frankfurt nad Menem: European Central Bank.
- European Commission (2024). *Pension Adequacy Report 2024 – Current and Future Income Adequacy in Old Age in the EU, Volume II – Country Profiles*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 20 June 2024. <https://employment-social-affairs.ec.europa.eu> [dostęp: 19.10.2025].
- Grzegorzółka, A. (2025). *Emerytura we Włoszech – ile wynosi? Jak działa system? Wiek emerytalny we Włoszech*. <https://www.gowork.pl/blog/20-emerytura-we-wloszech-ile-wynosi-wiek-emerytalny/> [dostęp: 10.07.2025].
- INPS (2012). [https://www.treccani.it/enciclopedia/inps_\(Dizionario-di-Economia-e-Finanza\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/inps_(Dizionario-di-Economia-e-Finanza)/) [dostęp: 8.07.2025].
- INPS (2023). *Sistema pensionistico in Italia*. Roma: INPS.
- Intorcchia, M. (2011). *L'ordinamento pensionistico*. Roma: Istituto Nazionale della Previdenza Sociale.
- ITAL-UIL POLONIA (b.d.). *Jesteśmy, aby pomagać w integracji między krajami*. <https://italuil.pl/oferta> [dostęp: 8.07.2025].
- Ministerstwo Gospodarki i Finansów Włoch (2022). *Raport o reformach emerytalnych*. Roma: MGIFW.
- Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (2022). *Koordinacja systemów zabezpieczenia społecznego – akty prawne*. Warszawa: MRPiPS.
- Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej (2023). *Raport o sytuacji emerytalnej Polaków za granicą*. Warszawa: MRPiPS.
- OECD (2021). *Pensions at a Glance 2021: Italy*. Paris: OECD Publishing.
- OECD (2023). *Retirement Savings in Italy*. Paris: OECD Publishing, Paris.
- Poteraj, J. (2008). *Systemy emerytalne w Europie – Włochy*. Zielona Góra: Uniwersytet Zielonogórski.
- Plak, J. (2014). *Emerytalne systemy ubezpieczeniowe we Włoszech i w Polsce – studium porównawcze*. Poznań: SILVA RERUM.
- Raport Komisji Europejskiej dotyczący koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego w Unii Europejskiej (2022). Bruksela: Komisja Europejska.
- Rozporządzenie INPS nr 3884/2019. Roma: INPS.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U. L 166 z 30.04.2004).
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U. UE L 284/1).
- Umowa między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Republiki Włoskiej w sprawie unikania podwójnego opodatkowania w zakresie podatków od dochodu i zapobiegania uchylaniu się od opodatkowania z dnia 21 czerwca 1985 r. (Dz.U. z 1989 r. poz. 374).
- Your Europe (b.d.). *Emerytura*. https://europa.eu/youreurope/citizens/work/retire-abroad/state-pensions-abroad/index_pl.htm [dostęp: 8.07.2025].
- ZUS (2023). *Informator dla osób pracujących w UE*. Warszawa: ZUS.
- ZUS (2024). *Gdzie uzyskasz więcej informacji*. Warszawa: ZUS.

ABSTRACT

Poles who have taken up employment in Italy, after meeting certain conditions regarding the contribution period and retirement age, acquire the right to receive pension benefits in accordance with the Italian social security system. The aim of the article is to present the regulations concerning the payment of pensions for Polish emigrants working in Italy. In addition, the article presents the challenges related to the transfer of pensions to Polish and possible ways to improve administrative procedures, taking into account EU regulations and regulations in Poland and Italy. It touches on issues related to the activities of the Istituto Nazionale della Previdenza Sociale in the perspective of pension benefits for Polish emigrants and describes Polish institutions and organizations participating in the process of providing pension benefits for emigrants in Italy. The analysis shows that obtaining the right to retirement benefits is subject to a complicated procedure requiring the fulfillment of many administrative formalities and compliance with detailed provisions of international law. Cooperation between the Polish and Italian social security institutions in granting Italian pensions to Polish citizens requires better coordination, implementation of digital solutions and improved access to information, which will shorten the processing time and increase social security. It is also important to promote migration education to facilitate formal and financial preparation for the pension procedure for emigrants.

Keywords: migration; old-age pension; INPS; social security system; Italy